

Inspiration till läsning och ordkonst

Bokpaket till åk 5 år 2021

HEM OCH SKOLA

SYDKUSTENS
ORDKONSTSKOLA

LWS | Lisi Wahls stiftelse
för studieunderstöd

Grattis!

Er klass har fått femmornas bokpaket med böcker utvalda av Sydkustens ordkonstskola. Det här pedagogiska materialet kan användas i klassen för att fördjupa läsningen genom samtal och eget arbete kring böckerna. Materialet bygger på de fem finlandssvenska böckerna i paketet. Du hittar inspirationsmaterialet på hemsidan ordkonst.fi/bokpaket där vi också lägger upp tips på fler böcker kring temana i bokpaketet.

Du som klasslärare får gärna tipsa elever och föräldrar om materialet så de också kan ta del av uppgifterna självständigt. Materialet får skrivas ut och kopieras för undervisning och privat bruk.

Bokpaketet delas ut av Förbundet Hem och Skola med bidrag från Lisi Wahls stiftelse för studieunderstöd.

Många givande lästunder till er alla i femman!

INNEHÅLL

Kom i gång med bokpaketet i klassen.....	3
Diskussionsfrågor och ordkonstuppgifter	4–13
Läsinspiration till hemmet.....	14
Länkar och lästips	15

Texter

Maja Ottelin

Layout

Ulrika Öhman / Selma & Louise

Tryck

Grano

© Sydkustens ordkonstskola 2021

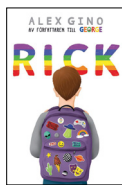
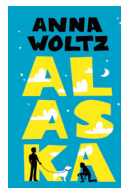
Materialet får skrivas ut och kopieras för undervisning och privat bruk

Tack till författare och illustratörer, Förlaget M, Schildts & Söderströms förlag, de finlandssvenska läsambassadörerna

Kom i gång: 5 sätt att väcka läshungern i klassen

Bekanta er med böckerna tillsammans genom att titta på pärnarna, läsa igenom titlarna och baksidestexterna. Diskutera först i par eller i smågrupper och sedan hela klassen tillsammans.

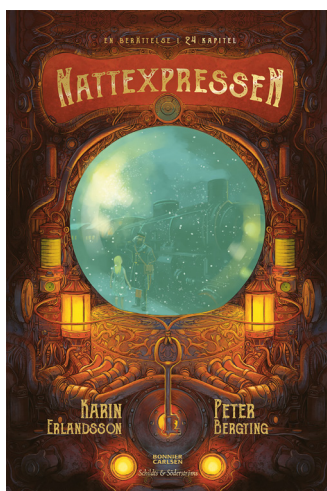
- Vilka böcker eller författare är **bekanta från tidigare**? Vilka författare och illustratörer kommer från Finland?
- Diskutera **begreppet genre**. Vilka litteraturgenrer eller kategorier representerar böckerna i paketet? Vilka andra genrer känner ni till? Finns det någon bok eller genre som ni tycker att fattas i paketet?
- **Låt alla välja tre böcker** ur paketet som lockar mest på basen av pärmen, titeln och första intrycket. Motivera varför just de böckerna väckte intresse.
- Skriv lappar med inledningen **"Jag tror att den här boken är..."** och fyll i adjektiv som stämmer med det första intrycket av en bok. Välj bland till exempel: rolig, tråkig, allvarig, våldsam, romantisk, fantasifull, lärorik, sorglig, tankeväckande, spännande, underhållande, svår, lättläst, intressant, humoristisk... Återkom till lapparna senare för att se om det första intrycket stämde. Diskutera vilken betydelse bokpärmens utseende har och vad pärnarna signalerar om innehållet.
- Ordna **Bokdejt 5x5** Placera fem böcker vid ett bord med fem stolar. Låt fem elever läsa varsin bok tyst i fem minuter. Sedan byter alla plats ett steg och bekantar sig med nästa bok i fem minuter. När alla bekantat sig med de fem böckerna är det dags att diskutera: Vilken bok väckte lust att läsa vidare? Hur motsvarade inledningen det första intrycket av pärmen? Blev du överraskad positivt eller negativt? Med bokpaketets tio böcker kan ni duka två bord samtidigt för tio elever i taget. Det går bra att ordna bokdejt 5x5 med vilka andra böcker som helst som finns till hands!

Nattexpressen

TEXT: KARIN ERLANDSSON

ILLUSTRATIONER: PETER BERGTING

Danja och hennes familj flyttar in i mormors hus inför julen. Huset är en mysig gammal tågstation där inga tåg har stannat på väldigt länge. Men när mormor plötsligt försvinner börjar det hända underliga saker om natten... En äventyrsberättelse om hemligheter, minnen och längtan.

Karin Erlandsson har också skrivit **Legenden om ögonstenen**, en fyrdelad fantasyserie. Du hittar inspirationsmaterial till böckerna på ordkonst.fi/bokpaket och på förlagets egna sidor <https://gratis.laromedel.fi/>

Diskussionsfrågor

- Danjas mormor har blivit gammal och glömsk. Du kanske också känner någon som har problem med att minnas namn, platser och annat viktigt. Hur märks det och hur påverkar det ert sätt att umgås tillsammans?
- Vart försvinner minnena när en människa blir glömsk?
- Danja håller sig vaken till långt in på natten för att kunna åka med Natt-expressen. Fundera tillsammans på vad som är det effektivaste sättet att hållas vaken.
- När Danjas pappa tänder en särskild kvällsbelysning, läser godnattsaga och sjunger godnattsång är det svårt att inte somna. Vilka knep känner ni till för att få sömn på kvällen och sova gott?
- Det är bara de som tror på Nattexpressen som kan se den. Hur kan man egentligen avgöra om något är verklighet, drömmar eller påhitt? Varför drömmar vi om natten?

Ordkonstövningar

- Nattexpressen stannar på flera vitt skilda stationer; en undervattensstation, en nöjespark, en djurstation, en station fylld av godsaker. Hitta på egna stationer och skriv om hur det känns att vara på din station med alla dess lukter, ljud och upplevelser. Rita också en bild till.
- Danjas mormor har en sekretär fylld med hittegoods från Nattexpressen. Skapa ett gemensamt collage i form av en enorm sekretär med många lådor och luckor. Alla i klassen får rita innehållet i varsin låda och hitta på vems bortglömda saker det är.
- Alla i klassen får hämta en egen souvenir, alltså ett gammalt eller på annat sätt intressant föremål med sig till skolan. Skriv eller berätta muntligt om den som äger föremålet och förklara varför saken är betydelsefull för sin ägare. Välj om ni berättar vems saken är på riktigt eller om ni hellre fantiserar fritt.
- Adventsböcker i 24 kapitel som man läser från den första december till julafton har blivit allt mer populära. Skriv en gemensam följetong inför sportlovet eller en nedräkning till sommarlovet. Bestäm först berättelsens stomme och låt sedan var och en skriva ett eget kort kapitel i berättelsen. Välj antal kapitel enligt hur många ni är i klassen. Om ni är väldigt många kan ni göra två parallella historier som utgår från en och samma början. Om ni är få kan ni skriva i två varv.

Kalle Knaster, Miranda och tavelmysteriet

AV CARINA WOLFF-BRANDT

Kalle Knaster bor i ett gammalt hus med sina föräldrar och en samling udda bekant-skaper som dyker upp nu och då. När en skum konst-handlare kommer till orten dras Kalle och hans bästa vän Miranda in i ett äventyr kring bedrägerier, kidnappning och gamla tavlor. Mysteriet försätter dem i flera knepiga situationer, inte minst i husets magiska hiss som kan resa bakåt i tiden.

Vill du veta mera om författaren? Carina Wolff-Brandt är gäst i säsong fem av videoserien Estrids bokklubb. Hon berättar mera om sitt skrivande och om hur det är att ge ut sina egna böcker:
www.estridsbokklubb.fi/avsnitt/carina-wolff-brandt-gast/

Diskussionsfrågor

- Hissen i Kalle Knasters hus är en tidsmaskin som kan ta en bakåt i tiden på exakt samma plats. Om du kunde resa bakåt i tiden, vilken tidpunkt eller tidsålder skulle du vilja besöka och vilket ställe?
- "Jag vill skriva glada böcker", har bokens författare sagt. Hur tycker ni att hon lyckas med det? Vad är det som gör att en bok känns medryckande och får dig på gott humör?
- I en klassisk äventyrsberättelse brukar det finnas **en hjälte** med en eller flera **medhjälpare**, en **skurk** eller motståndare med **onda medhjälpare** och en samling olika **bifigurer** som ofta har komiska egenskaper. Gör en lista på alla karaktärer i boken för att hålla reda på vem som är vem. Var uppmärksam på om någon förändras från medhjälpare till motståndare eller tvärtom! Det är ett knep som författare använder för att överraska och hålla läsarna på helspänn.

Ordkonstövningar

- **Fantisera ihop en tidsmaskin.** Utforska er skolbyggnad och leta rätt på ställen som skulle kunna fungera som portal genom tiden. Det kan vara en städskrubb, fönsternisch, vindslucka eller ett skåp i slöjdsalen. Hitta på hur man får igång tidsmaskinen, vem som kunde använda sig av den och i vilka situationer.
- Hitta på en **scen i det förflutna** som utspelar sig i ert skolhus för 50, 100 eller 1000 år sedan. Fantisera om vad som fanns på platsen då och vilka personer som är med.
- Kalle Knasters vind är fylld med urgamla saker. Vad är **det äldsta föremålet ni kan hitta** i er skola eller hemma? Ta reda på eller välj att fantisera om detaljer kring föremålet. Vem har det tillhört? Hur har det hamnat hos sin ägare? Var, när och av vem är det tillverkat? Skriv berättelser om alla de gamla ting som ni fyndat.
- Skapa ett eget **karaktärgalleri** genom att rita små porträtt och skriva faktarutor. Hitta på en huvudperson, huvudpersonens närmaste medhjälpare, huvudmotståndare med onda medhjälpare och olika bifigurer som kryddar berättelsen. Skriv sedan ett äventyr där de olika karaktärerna laddar berättelsen med intriger och spänning. Huvudpersonen kan vara du själv eller en fantasikaraktär som du hittat på.

Om jag fötts till groda

TEXT: ANNIKA SANDELIN

ILLUSTRATIONER: KAROLIINA PERTAMO

Vad har myggor, hockey-spelare, ministrar och snöflingor gemensamt? Jo, att de drömmer! En diktbok om människor, djur, varelser och kosmiska kroppar och deras innersta önskningar.

Sugen på mera poesi? Bekanta er också med de här böckerna:

Potatisens dröm av Annika Sandelin med bilder av Karoliina Pertamo

Landet som icke är, en poetisk bilderbok om diktaren Edith Södergran av Kristina Sigunsdotter och Clara Dackenberg.

Zoologipoesi – små djur i toner, en överraskande bok med fakta om djur i diktform och tillhörande musik av Laura Ruohonen och Erika Kallasmaa (översättning Annika Sandelin).

Diskussionsfrågor

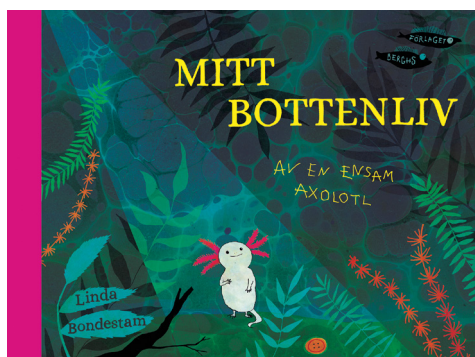
- "Alla har drömmar som har fantasi", så inleds bokens första dikt. Varför dagdrömmar vi, tror du? Är önskedrömmar viktiga eller tvärtom onödiga? Hurdana saker drömmar du om?
- En del figurer i boken drömmar om sådant som aldrig blev av, någon önskar sig det omöjliga såsom att förvandlas fullständigt och andra har drömmar som kanske kan slå in. Vilka dikter känner ni igen er i?
- Vilka favoritdikter hittar ni i boken? Vad är det som gör att ni gillar just dem?

Ordkonstövningar

- Öva er att **läsa dikter för publik**. Tänk på känslan, rösten, vilka ord som är viktiga att betona och på versrytmen. Prova också på att använda miner och gester för att göra dikten riktigt stark och tydlig.
- **Skapa ljudvärldar till dikterna**, till exempel *Trafikpolisens dröm*, *Hackspettens dröm*, *Spindelns dröm* eller *Bussens dröm*. Använd era röster och olika föremål eller instrument. Tänk på att variera ljudbilden med ljudstyrka, kontraster, pauser och överraskande effekter. Läs sedan upp dikterna med ljudmattan som ackompanjemang.
- Hur ser dina drömmar ut? **Rita eller måla egna bilder** till bokens inledande dikt *Önskedrömmar*. Skriv sen en egen dikt där du återanvänder dina **tre favoritord** ur dikten *Önskedrömmar*.
- Fundera på drömmar som går att förverkliga. Vad behövs för att det ska gå? **Skriv ett önskebrev** om din högsta dröm där du förklarar varför din önskan är så viktig. Skriv också hur du tror det känns när drömmen blir uppfylld. Spara brevet till senare!
- **Dikta om något vardagligt** som till exempel kylskåpet, ryggsäcken, cykelhjälmen, brödrosten, skosulan, kudden, badrumsspeglens eller skolklockan som ringer. Skapa en dikt där man får veta vad den saken drömmar om och tänker på innerst inne.
- Gör egna dikter om **skolelevens dröm** eller hitta på en titel som passar just dig och din största dröm. Utmana alla i lärarrummet att skriva dikter om **lärarens dröm!**

Mitt bottenliv – av en ensam axolotl

TEXT & ILLUSTRATIONER: LINDA BONDESTAM

Axolotl är ett vattenlevande djur som är hotat på grund av miljöförstörelse. Hur ska det gå för den när vattnet blir allt varmare och grumligare? Linda

Bondestams bilderbok är rik på detaljer och väcker frågor om miljöansvar och klimatförändring.

Linda Bondestam är prisbelönt för sina illustrationer. Hon har bland annat gjort bilderna till Ulf Starks diktbok **Djur som ingen sett utom vi**. Du hittar material till boken på www.ordkonst.fi/bokpaket

Diskussionsfrågor

- Axolotlens överlevnad hotas av många olika faror i miljön och tillvaron på sjöbotten – vilka alla hittar ni i boken? Vilka miljöhot har ni märkt av i er omgivning och hur förhåller ni er till dem?
- Berättelsen slutar lyckligt för axolotlen, men hur tror ni det gick för människorna? Vad väcker bokens slut för reaktioner och tankar? Är det ett lyckligt slut?
- "Lunsar" är det ord som används för människor i boken. Vilka andra ord finns det för människa? Vad ger de olika synonymerna för associationer?
- Undersök bildberättandet i boken. I illustrationerna vimlar det av bekanta varumärken, skyltar och andra talande detaljer. Vad vill bilderboksskaparen berätta genom dem, tror ni? Betrakta också färgvärldarna. Vad väcker de för tankar hos er?

Ordkonstövningar

- Betrakta "lunsarna", alltså människorna i stadsmiljön på bokens tredje uppslag. Vad rör sig för tankar i deras huvuden, vad pratar de om och vilka känslor går de omkring med? Gör **pratbubblor och tankebubblor** till dem där ni skriver in meningar.
- Den lilla axolotlen drömmer i sin ensamhet om en lyckligare tid och lyssnar på Nocturne opus 9, nummer 2 av kompositören Frederic Chopin. **Lyssna på musikstycket** och hitta samtidigt på pratbubblor till de glada axolotlerna och salamandrarna på bilden.
- Kombinera nu tanke- och pratbubblorna fritt och **skriv längre dialoger och berättelser** utgående från dem.
- Axolotlen sköljs iväg med en störtvåg. Titta på det textlösa uppslaget. **Skriv med egna ord** vad som händer och vilka känslor som uppstår. Vad kommer att hända?
- **Gör en tidskapsel.** De små fiskarna hittar en telefon som de tittar på Star Wars med och leker med fotofilter på Snapchat. Om du fick göra en tidskapsel och bevara fem viktiga saker eller fenomen för att känneteckna vår tid, vad skulle du ta med? Vad skulle du absolut inte plocka med i tidskapseln? Skriv en lista och motivera också varför du valt ut just de fem sakerna.
- **Skapa egna bilder och berättelser** av näromgivningen där ni tar in smådjur och skräp i historien. Kombinera olika tekniker som målning, teckning och collage med urklipp från tidningar och reklamblad, förpackningar och annat som går att klistra ihop.

Hanna 1918

TEXT: MONICA BORG-SUNABACKA
ILLUSTRATIONER: TERESE BAST

Elvaåriga Hanna växer upp i Jakobstads arbetarkvarter när inbördeskriget bryter ut i Finland. Hon oroar sig för pappa som är försvunnen och för de fasliga rykten som rör sig i staden. Vem kan man tro på när människor runtom en vänder sig mot varandra och våldsamheterna ökar?

1918 – Jag var där är ett gratis läromaterial som handlar om hur krig påverkar den enskilda människan och hela samhället. En lärobok med kompletterande arkivmaterial finns på www.1918.finlit.fi. Utgivare är SLS och SKS.

Stadsdelen Skata i Jakobstad där stora delar av boken utspelar sig ser fortfarande rätt lika ut som för hundra år sedan. På hemsidan www.skata.fi kan ni se foton av miljöerna.

Diskussionsfrågor

- Vad känner ni till om inbördeskriget 1918 i Finland och händelser på er egen ort under den tiden? Ta reda på vad begrepp som skyddskår, arbetarförening och rödgardist betyder.
- Barn i krigstid kan uppleva både skräck och oro men också små glimtar av glädje, såsom boken skildrar. Hur tror ni att det kändes att vara barn i Finland under inbördeskriget? Hur känns det för barn i krigsområden i dag?
- Det mesta i bokens handling bygger på historiska fakta. Hur märks tidsåldern i berättelsens miljöer, i skolvardagen, i språk och ordval?
- Hannas föräldrar är arbetare och familjen lever väldigt torftigt. Barnen sover i samma säng, elvaåriga Hanna tvingas ta mycket ansvar i hushållet, familjen delar utedass med sina närmaste grannar och det är ont om mat på bordet. Hur tror ni att man levde i förmögna hem på den tiden? Vad väcker det för tankar?
- Flera av bokens vuxna undviker att tala om kriget när barnen hör på. De kanske vill skydda barnen eller tror att barnen inte förstår. Vad tänker ni om det?
- Bokens dialog är skriven på talspråk med inslag av dialekt. Fundera på skillnaden mellan talat och skrivet språk, mellan dialekt och standard-svenska. Finns det några texter skrivna på den dialekt man talar i er del av landet?

Ordkonstövningar

- Föreställ dig att du är Hanna, Antti eller någon annan av barnen i samma skolklass. Tänk dig in i den dag i mars 1918 (kapitel 9 i boken) när du får höra att sju personer har blivit dödade i din hemstad. **Skriv en dagboks-sida** om dina tankar, frågor och känslor den dagen.
- För hundra år sedan var det ovanligt med telefoner men mycket vanligare med personliga brev. **Skriv ett brev** till bokens Hanna och berätta om dina tankar. Kan du trösta och uppmuntra henne på något sätt? Eller skriva vad du lärt dig av att läsa hennes berättelse?
- På sidan 13 börjar en **levande miljöbeskrivning** av Hannas skolväg genom stadsdelen Skata i Jakobstad. Hur är det att gå längs din egen skolväg? Skriv en text kryddad med detaljer från omgivningen – hur det luktar, hur det låter och vad du ser och känner på vägen.

Öka läslusten hemma

Många föräldrar högläser för sina barn när de är små, men det kan vara trevligt att fortsätta högläsa tillsammans också senare! Det går bra att byta roller så att barnen läser för de vuxna. Här är några tips för att ni tillsammans ska få in en större – och roligare! – läsväxel därhemma.

- Välj en stund per vecka då ni lyssnar på ljudbok eller **läser tyst i lugn och ro tillsammans**. Pricka in stunden så att den passar in i dagens och veckans övriga program.
- **Högläs turvis för varandra** i en bok ni valt ut tillsammans. Välj att läsa en sida eller ett kapitel per man. Eller turas om att läsa för yngre syskon i familjen.
- Utmana varandra att läsa ett bestämt sidantal under en vecka. Börja försiktigt och öka sen målet följande vecka. Eller prova att **tävla vem som läser mest** – barnen eller de vuxna!
- **Vad läste föräldrarna som elvaåringar?** Böcker, tidningar, serier, uppslagsverk...? Leta reda på en sådan bok eller tidning, läs i den tillsammans och diskutera.
- **Vad läser du just nu?** Berätta för varandra vad ni läst i skolan, på jobbet och på fritiden.
- **Gå till biblioteket tillsammans** och be personalen tipsa om varsin bok kring samma tema, en från barn- och ungdomsavdelningen och en från vuxenavdelningen. Läs och samtala om böckerna och temat tillsammans.
- **Titta på en film eller teveserie baserad på en bok** och läs boken tillsammans. Diskutera skillnaderna och likheterna. Hur motsvarar skådespelarna er bild av bokens karaktärer? Vilka är höjdpunkterna? Vilken kändes starkare, filmen eller boken? Vad spelar det för roll om man ser filmen *före* eller *efter* att ha läst boken?

Pssst! Tänk på att läskondition går att bygga upp lite i taget. Idrottare springer ju inte heller ett maratonlopp utan att först träna och värma upp. I stället för en tjock roman kan du börja med något mera snabbläst såsom serier, korta fakta eller dikter.

Länktips och fler lästips hittar du här:

www.ordkonst.fi

Sydkustens ordkonstskola undervisar i ordkonst, ordnar kurser och projekt och ger ut inspirationsmaterial.

www.lasambassadoren.fi

De finlandssvenska läsambassadörerna arbetar med att stödja läsandet i Svenskfinland med fokus på barn och unga.

estridsbokklubb.fi

Estrid bokklubb ger ut videor och pedagogiska stödmaterial kring barn- och ungdomsböcker.

www.lukukeskus.fi/sv

Läscentrum främjar läsning i Finland bland annat genom att förmedla författarbesök till skolor.

www.lukuliike.fi/sv

Läsrörelsen är en nationell läsfrämjande satsning som lyder under Utbildningsstyrelsen.

hemochskola.fi

Förbundet Hem och Skola stöder samarbete mellan hem och skola via sina medlemsföreningar, genom projekt och temamaterial, bl.a. lästräningssmetoden En kvart om dagen

ebban.fi

Ebban är ett skolbibliotek på nätet med stort utbud barn- och ungdomslitteratur på svenska. För en fast årsavgift kan elever och lärare läsa hur mycket de vill och när de vill.

fibul.fi

Finlandssvenska författare och illustratörer av barn- och ungdomsböcker ger ut litteraturmagasinet MERA. Senaste numret från hösten 2020 är ett stort läspaket om aktuella böcker, författare och teman och kan läsas på hemsidan.

De här böckerna ingår i bokpaketet till femmor år 2021

Alaska

Anna Woltz, översättning Olov Hyllienmark

De sista barnen på jorden

Max Brallier & Douglas Holgate (ill.), översättning Helena Dahlgren

Hanna 1918

Monica Borg-Sunabacka & Terese Bast (ill.)

Jag överlevde Titanics undergång 1912

Lauren Tarshis, översättning Emeli André

Kalle Knaster, Miranda och tavelmysteriet

Carina Wolff-Brandt

Mitt bottenliv

Linda Bondestam

Nattexpressen

Karin Erlandsson & Peter Bergting (ill.)

Om jag fötts till groda

Annika Sandelin & Karoliina Pertamina (ill.)

Rick

Alex Gino, översättning Ylva Kempe

Vi kommer snart hem igen

Jessica Bab Bonde & Peter Bergting (ill.)